

SVENSKA FOLKETS ÖNSKESTATSMINISTRAR OCH ÖNSKEREGERINGAR 2017

ELISABETH FALK OCH HENRIK OSCARSSON

Sammanfattning

I Sverige väljer vi partier, inte regeringar. Väljare behöver ha god tillgång till uppgifter om partiernas styrkeförhållanden och koalitionspreferenser för att självständigt kunna bedöma hur sannolikt det är att olika regeringar kan bildas efter ett val. Men för att kunna rösta rationellt i regeringsfrågan behöver väljarna också ha egna önskemål om utfallet av en regeringsbildningsprocess: vem önskar de ska få uppdraget att bilda regering? Och vilka partier önskar de ska ingå i regeringen? I det här kapitlet genomför vi en analys av svenska folkets önskeregeringar och önskestatsminister inför valet 2018. Resultaten visar att 39 procent av svenskarna önskar sig en blocköverskridande regering – en klart större andel än de som önskar sig en rödgrön regering (10 procent) eller Alliansregering (13 procent). Stefan Löfven samlar ihop störst stöd när det gäller svenska folkets önskestatsminister (36 procent) följt av Annie Lööf (18 procent), Jimmie Åkesson (9 procent) och Ulf Kristersson (7 procent).

Har väljare stabila och strukturerade attityder om vilka partier de önskar ska ingå i framtida regeringar? Hur påverkas dessa attityder av partiets koalitions signaler och inbördes styrkeförhållanden? Och låter väljare sina strategiska bedömningar av regeringsfrågan väga in i sina röstningskalkyler när de slutligen bestämmer sig för vilket parti de ska rösta på?

Frågeställningar av den här typen ligger ofta till grund för en spekulativ spelorienterad diskussion om vad som står på spel i valen och om utfallet av regeringsförhandlingar efter valet. Men det är djupt problematiskt att reducera ned problematiken till ren *politainment* – politik som underhållning – eller till spelteori (Riegert & Collins, 2016). För rationella väljare som genom sitt agerande vid valurnorna vill minimera avståndet mellan de egna ideologiska preferenserna och den förda regeringspolitiken efter valet (jfr Downs, 1957) är regeringsfrågan inte något lekfullt sällskapsspel. Partiets koalitions signaler, regeringsduglighet, inbördes ideologiska avstånd och styrkeförhållanden är tvärtom avgörande att kunna ta hänsyn till om väljare ska kunna agera rationellt.

I det här kapitlet har vi möjlighet att närma oss svaren på några av de inledande frågeställningarna. Med hjälp av SOM-undersökningen 2017 kan vi visa att ja, den svenska väljarkåren har tydliga och väl strukturerade önskemål om vilka partier de vill ska ingå i en regering – önskemål som förefaller ta hänsyn till politiska realiteter

såsom partiers inbördes ideologiska avstånd och storlek. Vi visar också att blocköverskridande regeringar är den i särklass vanligaste önskeregeringen bland svenska folket hösten 2017. Hela 39 procent av de svarande i SOM-undersökningen önskar sig en blocköverskridande regering – en klart större andel än de som önskar sig en rödgrön regering (10 procent) eller Alliansregering (13 procent). Vi visar också att väljarnas önskningar är strukturerade i första hand efter ideologisk närhet till andra partier med utgångspunkt från vänster-högerorientering. Mittenpartier som Socialdemokraterna och Centerpartiet är de vanligaste förekommande partierna i befolkningens önskeregering inför 2018 års val.

Partiers koalitionssignaler i flerpartisystem

Aktuell statsvetenskaplig valforskning intresserar sig allt mer för hur partiers koalitionssignaler före valet tar utrymme i valrörelserna och utövar påverkan på väljare i deras överväganden (Bowler, Karp & Donovan, 2010; Duch; May & Armstrong 2010). Även om strategiska överväganden i regeringsfrågan länge varit en del av spatiala valteoretiska modeller (Downs, 1957) blir empiriska undersökningar allt vanligare. André Blais m.fl. (2016) konstaterar att väljare tar troligheten för en specifik möjlig koalitionsbildning efter valet i beaktande när de går till val. Detta kan alltså resultera i att individer väljer att *inte* rösta på partiet man främst föredrar utan istället väljer att lägga sin röst på ett annat parti med tanke på den koalitionsbildning man ser framför sig efter valet. Med andra ord menar Blais m.fl. (2016) att individer inte enbart tar partireferens i beaktande när hen lägger sin röst på ett parti utan snarare på möjlig koalitionsbildning efter valet. Även Thomas Gschwend m.fl. (2017) har betonat att information om partiers avsikter att bilda koalitioner eller ingå partisamarbeten efter ett val kan spela en avgörande roll för hur väljare röstar. Utifrån surveyexperiment hävdar även de att koalitionsintentioner från partier kan ha en så pass stor inverkan på en väljares röstningsbeslut att det medför ett systematiskt övervägande för en väljares val av parti (Gschwend m.fl., 2017).

I flerpartisystem som det svenska får regeringsfrågan en allt mer framskjuten position. Det gäller särskilt om bevakningen av politiken är spelorienterad eller om det finns stora pariapartier – djupt ogillade partier – som andra partier inte önskar samarbeta med över huvud taget. I en sådan situation finns starka incitament för partier att redan före valet – även långt före valrörelserna – meddela eller tydliggöra eventuella koalitionsbildningar (*pre-electoral coalition signals*). Gschwend m.fl. (2017) menar att diskussioner om koalitionssignaler underlättar för väljare – inte minst i ett flerpartisystem såsom Sverige – för att hjälpa dem att orientera sig bland en mängd möjliga olika kombinationer och kunna identifiera framtida regeringsinnehavare. Det kan ge en bild av en framtida regering även i valsysteem med proportionella val som inte på ett lika naturligt sätt som ett valsysteem med majoritetsval som genererar en tydligare bild av framtida regering. Det kan också vara relevant utifrån anledningen att påminna väljare om att en regering oftast består av flera partier. Med andra ord kan tecken på en framtida koalition göra

det tydligare för väljaren att när man lägger sin röst på ett parti lägger man också indirekt sin röst på en framtida regeringskoalition (Gschwend m.fl., 2017).

När det gäller små partier och strategiskt röstande anser Gschwend m.fl. (2017) att ”sympatisörer till mindre partier är mer troliga att rösta strategiskt utifrån koalitionsbildning” (Gschwend, Meffert & Stoetzer, 2017:644, egen översättning). Om en väljare lägger sin röst på ett litet parti eller inte tenderar att till viss del bero på om det specifika partiet ifråga i opinionsmätningarna ser ut att hamna under eller över riksdagsspärren. Om partiet är med i en koalition eller inte har även visat sig påverka om väljaren lägger sin röst på ett litet parti eller inte. Chanserna för att en röstberättigad väljer att lägga sin röst på ett litet parti ökar om partiet ligger strax under riksdagsspärren och ingår i en uttalad koalition. Samtidigt minskar sannolikheten för att en väljare lägger sin röst på ett litet parti strax under riksdagsspärren om partiet inte ingår i en på förhand uttalad koalition (Fredén, 2017).

Den växande litteraturen på området visar att väljare i flerpartisystem är beroende av god information om partiernas signaler om framtida samarbeten. I det här sammanhanget har vi inte möjlighet att studera väljarnas perceptioner av vilka koalitions signaler som partierna sänder, och heller inte hur de bedömer sannolikheten för att olika koalitioner realiseras efter valet. Istället närstuderas en av de viktiga komponenterna i sammanhanget: de svenska väljarnas preferenser i fråga om regeringsbildare och om vilka partier som väljaren önskar ska ingå i en framtida regering.

Svenska folkets önskeregeringar

I SOM-undersökningen 2017 upprepade vi den intervjufråga om önskade regeringspartier som historiskt har använts i de svenska valundersökningarna sedan 1968.¹ Frågan är ställd helt öppet och svarspersonerna förväntas skriva ned vilka partier de önskar ska ingå i en regering efter valet. I SOM-undersökningarnas tappning lyder frågan ”*Vilket eller vilka partier skulle du vilja ha med i regeringen efter riksdagsvalet i september 2018? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.*” I likhet med tidigare resultat från de svenska Valundersökningarna var det en mycket klar majoritet av de svarande i SOM 2017 som hade en uppfattning om en framtida regering: hela 88 procent uppgav något fritextsvar. Vi vet från tidigare analyser att önskningarna om framtida regeringar blir en blandning av preferens och rimlighet. Väljarna tycks inte ägna sig åt ohämmat önsketänkande. De jämför sina önskingar med verkliga förhållanden (Blais m. fl. 2016; Oscarson & Holmberg 2016:163). Ett slags bevis för att väljarna inser nödvändigheten av att det behövs fler än ett parti för att bilda en fungerande regering är den låga andelen som endast har sitt bästa parti som enda regeringsparti: 12 procent.

Eftersom de svarande i undersökningen inte erbjuds några färdiga regeringsalternativ utan förväntas plocka ihop sin helt egna regering blir också antalet unika kombinationer av önskeregeringar mycket stort. En stark individualisering kombinerat med ett stort antal partier leder till en stor variation i önskemålen.

Antalet unika kombinationer av önskeregeringar i vårt empiriska material är hela 277 kombinationer. Som kuriosita i sammanhanget ingår i genomsnitt 3,2 partier i svenska folkets olika önskeregeringar.²

I tabell 1 redovisas de långsiktiga förändringarna av väljarnas önskeregeringar med hjälp av fyra huvudkategorier. Den första kategorin (a) är en *socialdemokratisk enpartiregering* – en önskeregering som i slutet av 1960-talet samlade 36 procent av väljarna. Utvecklingen över tid är dramatisk med ett kraftigt fall i andelen väljare som önskar sig en ren S-regering. Vid förra valet 2014 var det bara fyra procent som önskade sig en sådan regering. Och inför 2017 är det alltså en historiskt liten andel – 6 procent – som önskar sig en S-regering.

Tabell 1 Svenska folkets önskeregeringar 1968–2017 (procent)

År	Social- demokratisk enpartiregering (a)	Borgerlig koalition (Alliansen) (b)	Rödgrön koalition (c)	Block- överskridande regering (d)
VU 1968	36	23	3	25
VU 1976	29	21	8	19
VU 1979	32	27	8	16
VU 1985	32	20	10	14
VU 1994	24	16	13	31
VU 1998	18	15	15	24
VU 2002	23	11	14	22
VU 2006	15	29	15	24
VU 2010	7	40	23	13
VU 2014	4	16	21	26
SOM 2017	6	13	10	39

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.' Svarsalternativen är V, S, C, L, M, KD, MP, SD, FI, *Annat parti* (fritextsvar) samt *Ingen uppfattning*. Resultaten för 1968-2014 kommer från Valundersökningarnas förvalsstudier. Enbart personer som besvarat den öppna frågan om önskeregering ingår i procentbasen. Andelen personer som ej besvarat den öppna frågan uppgår till mellan 6-18 procent i valundersökningarna 1968-2014 (6 procent 2014) och 12 procent i SOM-undersökningen 2017. I kategorin *borgerlig regering* ingår svar som nämner tre eller fyra olika borgerliga partier. I *Rödgrön-koalition* ingår svaren S/V, V/S/MP eller S/MP. *Blocköverskridande regering* innefattar svar där minst något borgerligt parti nämns tillsammans med V, S eller MP. Resultaten summerar inte till 100 procent därför att det även finns svarspersoner utanför socialdemokratin som önskar sig enpartiregeringar bestående av enbart det parti som man röstar på. Dessutom är alla alternativ där FI eller SD nämns i olika regeringskoalitioner, eller ensamma, inte medtagna i analysen. Antalet svarande i analyserna för 2017 är 3 205. I analysen av 2017 års SOM-data har vi valt att inte koda bort personer som var yngre än 18 år.

Källa: Valundersökningarnas förvalsstudier 1968–2014; Den nationella SOM undersökningen 2017.

Den andra kategorin är (b) en *borgerlig regering* bestående av de partier som sedan 2004 samarbetar som ”Allians för Sverige” – det vill säga en regering bestående av Centerpartiet, Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna. I samband med 2010 års val var detta svenskarnas vanligaste önskeregering. Toppnoteringen för Alliansen den gången var 40 procent. Men vid 2014 års val hade andelen som föredrog en Alliansregering minskat till bara 16 procent. SOM-undersökningen 2017 ger beskedet att denna andel inte har ökat under mandatperioden 2014-2018. Fortfarande är det bara drygt var tionde väljare – 13 procent – som plockar med minst tre av de fyra Allianspartierna i sin borgerliga önskeregering.

En renodlad *rödgrön regering* (c) – bestående av minst två partier från uppsättningen Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet – samlar inte heller särskilt stora skaror. Endast tio procent av de svarande i SOM-undersökningen 2017 plockar ihop en rödgrön önskeregering. Räknar man in även Feministiskt initiativ i en slags rödgrönrosa regering blir andelen klart större, 16 procent, vilket beror på att i princip alla som nämnt FI som en del av sin önskeregering också har inkluderat något eller några av de andra partierna S, MP och V.

Överraskningen är istället den osedvanligt starka uppslutningen bakom en d) *blocköverskridande regering* – det vill säga en önskeregering där väljarna tar med partier från både det rödgröna och alliansblocket. Visserligen är det fler teoretiskt möjliga kombinationer som kan hamna i denna kategori, men andelen – 39 procent – är ändå den högsta vi uppmätt under ett halvsekel av jämförbara mätningar. Fyra av tio svenskar önskar sig en blocköverskridande regering hösten 2017.

Antalet blocköverskridande kombinationer är många – hela 194 stycken – men på tio-i-topplistan ingår Socialdemokraterna i alla önskeregeringar (se tabell 2). Den i särklass vanligaste är en regering bestående av Socialdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna. Den samlar totalt 3,8 procent av svaren.

Tabell 2 De tio vanligaste blocköverskridande önskeregeringarna 2017 (procent)

1.	S-C-L	3,8
2.	S-C	2,1
3.	S-C-MP	1,7
4.	S-M	1,4
5.	S-C-L-MP	1,3
6.	V-S-C-L-M-KD-MP	1,2
7.	V-S-C-MP	1,1
8.	V-S-C	1,0
9.	S-C-M	0,9
10.	S-C-L-M	0,9

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.' Svartalternativen är V, S, C, L, M, KD, MP, SD, FI, *Annat parti* (fritextsvar) samt *Ingen uppfattning*. Antalet svarande på frågan är 3 205.³

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017.

Spekulationerna i regeringsfrågan har varit vildvuxna under det gångna året. Flera av de regeringar som lanserats som intressanta samlar alla en mycket liten andel när vi frågar väljarna om sina önskeregeringar. En ”helkonservativ” regering bestående av Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna samlar endast 2 procent av de svarande. Stefan Löfvens ”drömregering” – en liberal mittenregering med Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet – samlar endast 1 procent.

Sammanfattningsvis tar vi med oss tre huvudresultat från de inledande analyserna av väljarnas önskeregeringar. För det första har väljarna inga problem att uttrycka preferenser om vilka partier de vill ha med i regeringen. För det andra är kombinationerna av önskemålen många; det finns inte något alternativ som samlar mer än ungefär sju procent av väljarna bakom sig. För det tredje är det en rekordstor andel svenska väljare som önskar sig en regering bestående av partier hämtade från både det rödgröna blocket och alliansblocket: 39 procent vill ha en blocköverskridande regering.

Det finns struktur i väljarnas önsknings

En del av partierna förekommer flitigare tillsammans med varandra när väljarna får önska sig vilka partier som ska ingå i en framtida regering. En analys av strukturen i väljarnas önskemål om regeringens sammansättning visar knappast några stora överraskningar (se tabell 2). Precis som vi kan förvänta oss givet den internationella litteraturen om vilka faktorer som är centrala förklaringar till parlamentariskt samarbete (Plescia & Aichholzer, 2017) och koalitionsbildning (Bäck, 2003) så är det ideologiskt närstående grannar i partisystemet som ofta nämns tillsammans.

I tabell 3 redovisas hur ofta olika partier nämns tillsammans när väljarna sätter samman sina önskeregeringar. Exempelvis nämns Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tillsammans i 26 procent av alla önskeregeringar. De två partier som oftast nämns tillsammans är dock två allianspartier: Centerpartiet och Liberalerna (33 procent). De partier som mest sällan förekommer i samma regering är SD och FI (1 procent).

Mönstret av kombinationer liknar en bytarmatrix: det är partier som står nära varandra ideologiskt som oftast förekommer tillsammans i svenska folkets önskeregeringar. Strukturen i preferenserna är mycket likartad den som framkommer i analyser av väljarnas näst bästa partier eller hur mycket de olika partisympatisörerna gillar varandras partier (se Oscarssons kapitel i denna volym).

Sverigedemokraterna nämns oftast i regeringar tillsammans med Moderaterna (15 procent) följt av Kristdemokraterna (8 procent). Feministiskt initiativ nämns huvudsakligen tillsammans med rödgröna partier, som Socialdemokraterna (11 procent), Miljöpartiet (10 procent) och Vänsterpartiet (10 procent).

Tabell 3 Svenska folkets önskeregeringar 2017: Andel som nämner ett parti ensamt, sammanlagt och tillsammans med andra partier (procent)

Parti i önskeregeringen	...nämns tillsammans med										Nämner partiet ensamt	Nämner partiet
	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	FI			
Vänsterpartiet	–										0	29
Socialdemokraterna	26	–									6	58
Centerpartiet	11	27	–								1	49
Liberalerna	8	19	33	–							0	40
Moderaterna	7	17	31	28	–						1	47
Kristdemokraterna	4	7	18	17	22	–					0	25
Miljöpartiet	16	26	16	12	12	6	–				0	31
Sverigedemokraterna	2	7	7	7	15	8	3	–			3	22
Feministiskt initiativ	10	11	5	4	5	2	10	1	–		0	14

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.' Svartaltemativen är V, S, C, L, M, KD, MP, SD, FI, *Annat parti* (fritextsvar) samt *Ingen uppfattning*. Procentbasen är de respondenter som svarat på frågan förutom de som uppgett *Ingen uppfattning* (88 procent; n=3 205). Kombinationer med övriga partier redovisas inte i tabellen. Längst till höger i tabellen visas andelen som nämnt en önskeregering bestående av ett enda parti respektive andelen som nämnt partiet som del av sin önskeregering. Resultaten har avrundats till heltal.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017.

Enligt svenska folket är det mest tolererade regeringspartiet – det vill säga partiet som oftast plockas med i olika önskeregeringar Socialdemokraterna, som totalt 58 procent av de svarande låter ingå i sin önskeregering. På andra plats återfinns mittenpartiet Centerpartiet med 49 procent. Först på tredje plats av önskade regeringspartier återfinns det största oppositionspartiet Moderaterna med 47 procent av svenska folket bakom sig. Drygt var femte svensk (22 procent) plockar med Sverigedemokraterna i sin önskeregering. På sistaplatsen av de partier som fanns med att kryssa återfinns Feministiskt initiativ med 14 procent omnämmanden.

Vilka väljargrupper vill ha en blocköverskridande regering?

Trettionio procent av de svarande i SOM-undersökningen 2017 önskar sig alltså en blocköverskridande regering. Det är en rekordandel. Inte vid något tillfälle sedan 1979 har det funnits en högre andel som önskar en regering med partier från båda blocken. Följdfrågan är i vilka grupper i befolkningen som det finns starkast stöd för en blocköverskridande regering. I tabell 4 presenteras stödet för samma fyra kategorier av önskeregeringar som vi tidigare redovisat.

Tabell 4 Svenska folkets önsker regeringar 2017. Andel som önskar sig en socialdemokratisk regering, alliansregering, rödgrön regering och blocköverskridande regering i olika befolkningsgrupper (procent)

	Social- demokratisk regering	Borgerlig koalition	Rödgrön koalition	Block- överskridande regering
Samtliga (n=3205)	6	13	10	39
Kön				
Män (n=1568)	6	13	11	37
Kvinnor (n=1631)	7	12	9	42
Ålder				
16–29 år (n=450)	5	7	5	47
30–49 år (n=926)	5	12	9	40
50–75 år (n=1510)	7	13	12	37
76–85 år (n=319)	9	19	10	39
Utbildning				
Låg (n=482)	16	8	14	28
Medellåg (n=911)	6	10	10	38
Medelhög (n=745)	4	13	10	43
Hög (n=999)	3	18	8	45
Ideologisk identifikation				
Klart till vänster (n=391)	7	0	28	24
Något till vänster (n=700)	11	0	22	52
Varken till vänster eller till höger (n=909)	9	6	4	53
Något till höger (n=820)	1	31	0	34
Klart till höger (n=351)	1	26	0	11
Partisympati				
Vänsterpartiet (n=227)	1	0	29	22
Socialdemokraterna (n=1020)	19	0	22	51
Centerpartiet (n=414)	0	30	0	49
Liberalerna (n=192)	0	37	0	45
Moderaterna (n=485)	0	33	0	32
Kristdemokraterna (n=74)	0	46	0	26
Miljöpartiet (n=95)	1	1	15	53
Sverigedemokraterna (n=402)	0	1	0	12
Feministiskt initiativ (n=50)	0	0	0	42

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år? Markera alla partier som du skulle vilja ha med i regeringen.' Svartalternativen är V, S, C, L, M, KD, MP, SD, FI, *Annat parti* (fritextsvar) samt *Ingen uppfattning*. I kategorin *borgerlig regering* ingår svar som nämner tre eller fyra olika borgerliga partier. I *Rödgrön-koalition* ingår svaren S/V, V/S/MP eller S/MP. *Blocköverskridande regering* innefattar svar där minst något borgerligt parti nämns tillsammans med V, S eller MP. Antalet svarande per kategori framgår av tabellen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017.

Resultaten visar att kvinnor och högtbildade ställer sig mer positiva till en blocköverskridande regering än vad män och lågutbildade gör (se tabell 4). Inte överraskande är det personer som själva identifierar sig på det politiska mittfältet – främst de som identifierar sig som stående i mitten (53 procent) eller något till vänster (52 procent) längs den femgradiga vänster-högerskalan – som är mest pigga på en blocköverskridande regering. Det är Socialdemokraternas och Centerpartiets sympatisörer som i störst utsträckning önskar sig blocköverskridande regeringar (51 respektive 49 procent). Även Liberalernas sympatisörer har en hög andel blocköverskridande regeringskombinationer bland sina önskningar (45 procent).

Intressant nog är blocköverskridande kombinationer vanligare än önskemål om en ren alliansregering bland Centerpartiets sympatisörer (49 mot 30 procent). Även bland Liberalernas och Moderaternas sympatisörer är det relativt stora andelar som ställer sig bakom olika blocköverskridande kombinationer (45 respektive 32 procent). Av Allianspartiernas sympatisörer är det endast bland Kristdemokraternas sympatisörer som det finns ett dominerande önskemål om en Alliansregering (46 procent).

Svenska folkets önskestatsministrar

Enligt regeringsformen föreligger inget hinder för talmannen att föreslå vilken svensk medborgare som helst till regeringsbildare efter ett val. I praktiken utformas talmannens förslag om vilken partiledare som får uppdraget att försöka bilda en regering i samråd och samtal med partiernas ledare. Någon annan person än en av partiledarna har i modern tid inte övervägts som statsminister.

Valet av statsminister är ett indirekt val. Väljarna i Sverige har inget direkt inflytande på vilken person som varje nyvald riksdag väljer att tolerera som regeringsbildare. Men i återkommande valundersökningar har vi ända sedan 1991 valt att fråga väljare om vem de önskar sig som statsminister. Resultaten från valen 1991–2014 visar att svenska väljare inte alltid har fått som de vill när det gäller valet av statsminister (se tabell 5). Vid valen 2002, 2006 och 2010 fick väljarna som de ville. Göran Persson var önskestatsminister 2002 och blev regeringsbildare 2002. Detsamma gäller för Fredrik Reinfeldt 2006 och 2010. Men vid 1991 års val önskade sig väljarna Ingvar Carlsson men fick Carl Bildt som statsminister. Sju år senare 1998 önskade sig folket Carl Bildt men fick Göran Persson (vid valet 1994 ställdes inte frågan om önskestatsminister). Även vid det senaste valet fick väljarna inte sin vilja igenom. År 2014 var det Fredrik Reinfeldt som var det vanligaste önskemålet som statsminister (41 procent). Men det var Stefan Löfven som bildade regering.

Tabell 5 Svenska väljares önskestatsminister 1991–2014 (procent)

Väljarnas önskestatsminister	Valår			Regeringsbildare
	1991	#1	Ingvar Carlsson (35 %)	
		#2	Carl Bildt (30 %)	
		#3	Bengt Westerberg (18 %)	
		#4	Alf Svensson (4 %)	
		#5	Olof Johansson (4 %)	
	1998	#1	Carl Bildt (41 %)	
		#2	Göran Persson (29 %)	
		#3	Gudrun Schyman (8 %)	
		#4	Mona Sahlén (7 %)	
		#5	Alf Svensson (5 %)	
		#6	Lennart Daléus (3 %)	
	2002	#1	Göran Persson (53 %)	
		#2	Alf Svensson (17 %)	
		#3	Bo Lundgren (8 %)	
		#4	Gudrun Schyman (6 %)	
		#5	Maud Olofsson (5 %)	
		#6	Lars Leijonborg (3 %)	
	2006	#1	Fredrik Reinfeldt (43 %)	
		#2	Göran Persson (30 %)	
		#3	Maud Olofsson (6 %)	
		#4	Margot Wallström (4 %)	
		#5	Maria Wetterstrand (3 %)	
		#6	Lars Leijonborg (3 %)	
	2010	#1	Fredrik Reinfeldt (57 %)	
		#2	Mona Sahlén (16 %)	
		#3	Maria Wetterstrand (11 %)	
	2014	#1	Fredrik Reinfeldt (41 %)	
		#2	Stefan Löfven (34 %)	
		#3	Jonas Sjöstedt (3 %)	
		#4	Gudrun Schyman (3 %)	
		#5	Gustav Fridolin (3 %)	
		#6	Margot Wallström (3 %)	

Kommentar: Resultaten har tidigare presenterats i Oscarsson & Holmberg (2016). Foton på önskestatsministrar och regeringsbildare är hämtade från riksdagen.se. Endast personer som uppgett ett namn på frågan om önskestatsminister (n=946; 52 procent av de som fått frågan) ingår i analysen. Frågan i valundersökningarna lyder: 'Vem skulle du helst vilja ha som statsminister efter valet?'

Källa: Valundersökningarna 1991–2014.

Vi återupprepade frågan om önskestatsminister i 2017 års SOM-undersökning. Av de som fick frågan valde 31 procent att inte skriva någonting. Och det var till slut bara 52 procent som var villiga att uppge ett namn. Femton procent svarade saker som ”ingen”, ”vet inte”, ”spelar ingen roll”. I redovisningen är procentbasen de som har uppgett ett namn (n=946).

Tabell 6 Svenska folkets önskestatsministrar 2017. Antal och andel omnämmanden (antal, procent)

Namn	Antal omnämmanden	Procent
Stefan Löfven	341	36.1
Annie Lööf	172	18.2
Jimmie Åkesson	87	9.2
Ulf Kristersson	69	7.3
Carl Bildt	42	4.4
Jonas Sjöstedt	30	3.2
Jan Björklund	30	3.2
Fredrik Reinfeldt	27	2.9
Margot Wallström	25	2.6
Gudrun Schyman	18	1.9
Ebba Busch Thor	11	1.2
Göran Persson	5	0.5
Anders Ygeman	4	0.4
Birgitta Ohlsson	4	0.4
Jan Eliasson	3	0.3
Mona Sahlin	3	0.3
Hanif Bali	3	0.3
Anna Kinberg Batra	3	0.3
Isabella Lövin	3	0.3
Maria Wetterstrand	3	0.3
Elisabeth Svantesson	2	0.2
Gustav Fridolin	2	0.2
Lars Ohly	1	0.1
Magdalena Andersson	1	0.1
Björn von Sydow	1	0.1
Maud Olofsson	1	0.1
Marit Paulsen	1	0.1
Robert Hannah	1	0.1
Pehr G. Gyllenhammar	1	0.1
Birger Schlaug	1	0.1
Robert Mathiasson	1	0.1

Kommentar: Frågan lyder: 'Vem skulle du helst vilja ha som statsminister i regeringen efter valet 2018?' Frågan besvaras med fritextsvar. Endast personer som uppgett ett namn på frågan om önskestatsminister (n=946; 52 procent av de som fått frågan) ingår i analysen. Namn som inte kunnat identifieras som någon aktiv politiker redovisas inte i tabellen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017.

SOM-undersökningen 2017 samlades in under en turbulent period när det gäller partiledarskiftet i Moderaterna. Att det största oppositionspartiet Moderaterna var inne i ett ledarskifte när SOM-undersökningen drog igång påverkade förstås mätningen av önskestatsminister på ett påtagligt sätt. Detta kunde dock inte förutses när undersökningen planerades (se Anderssons & Oscarssons kapitel om partiledarkännedom och partipopularitet i denna volym).

Av de nuvarande partiledarna var det Stefan Löfven som fick i särklass flest svar på frågan om önskestatsminister (36 procent) (se tabell 6). På andra plats återfinns vi Annie Lööf med 18 procent. Tredjeplatsen får Jimmie Åkesson med 9 procent. Moderaternas nyvalde ledare Ulf Kristersson erhöll 7 procent av svaren (den avgående Anna Kinberg Batra endast 0,3 procent). Jan Björklund samlade 3 procent av svaren, liksom Jonas Sjöstedt. Gudrun Schyman ville knappt 2 procent ha som statsminister efter valet. Ebba Busch Thor fick 1 procent av svaren. Miljöpartiets språkrör Gustav Fridolin och Isabella Lövin nämndes som önskestatsminister av 0,3 respektive 0,2 procent av de svarande.

Förutom de mer självklara statsministerkandidaterna – partiernas ledare – hamnade ett stort antal namn på listan över svenska folkets önskestatsminister. Leif GW Persson nämndes av tre personer, övriga av en person. Huvuddelen av namnen (13 stycken) är kändisar av olika slag, som till exempel Pia Sundhage, Özz Nûjen, Lottie Knutsson, Mikael Persbrandt, Vladimir Putin, Inga-Britt Ahlenius och Torbjörn Tännsjö.

I tabell 7 redovisas andelen som nämnt de fyra toppkandidaterna till statsministerposten bland samtliga och i olika befolkningsgrupper. Resultaten visar att Stefan Löfven är mest populär som statsministerkandidat bland de äldre medan Annie Lööf står starkast i den yngsta åldersgruppen. Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson är båda klart populärare bland män än bland kvinnor. Stödet för Jimmie Åkesson och Stefan Löfven tenderar att vara starkare bland personer med låg utbildning än bland personer med hög utbildning. Annie Lööf har en avsevärt starkare ställning bland högutbildade än lågutbildade.

Korstabellerna med ideologisk identifikation visar ett förutsebart mönster. Stefan Löfven har sitt starkaste fäste bland personer som identifierar sig något till vänster längs den ideologiska vänster-högerskalan. Annie Lööf har sina främsta anhängare bland personer som står något till höger. Och Jimmie Åkesson och Ulf Kristersson har starkast stöd bland personer som står klart till höger på skalan.

Stefan Löfven har en starkare ställning bland de egna sympatisörerna (83 procent av S-sympatisörerna vill ha honom som statsminister) än motsvarande andelar för Annie Lööf (73 procent) och Jimmie Åkesson (68 procent). Ulf Kristerssons första önskestatsministermätning visar att han vid tiden för genomförandet av SOM-undersökningen 2017 hade en bit kvar vid till en anständig nivå bland de egna M-sympatisörerna (31 procent). Att ledaren för det största oppositionspartiet – som rimligen är en av de två hetaste kandidaterna till statsministerposten – inte når högre nivåer är förstås ett avvikande resultat som vi för upp på de särskilda omständigheternas konto.

Tabell 7 Svenska folkets önskestatsminister 2017 (procent)

	Stefan Löfven	Annie Lööf	Jimmie Åkesson	Ulf Kristersson
Samtliga (n=946)	36	18	9	7
Kön				
Män (n=505)	37	16	12	10
Kvinnor (n=437)	35	21	5	4
Ålder				
16–29 år (n=114)	17	27	11	7
30–49 år (n=273)	25	18	9	6
50–75 år (n=456)	43	16	9	9
76–85 år (n=103)	57	17	7	5
Utbildning				
Låg (n=159)	58	6	16	3
Medellåg (n=255)	35	18	14	7
Medelhög (n=207)	35	16	8	10
Hög (n=314)	25	26	3	8
Ideologisk identifikation				
Klart till vänster (n=136)	60	1	1	0
Något till vänster (n=215)	69	8	1	0
Varken till vänster eller till höger (n=224)	37	21	12	4
Något till höger (n=245)	7	35	11	15
Klart till höger (n=116)	6	16	24	21
Partisympati				
Vänsterpartiet (n=72)	39	4	0	0
Socialdemokraterna (n=322)	83	4	0	0
Centerpartiet (n=147)	10	73	0	3
Liberalerna (n=47)	9	21	0	11
Moderaterna (n=131)	2	18	0	31
Kristdemokraterna (n=17)	0	24	0	18
Miljöpartiet (n=19)	37	5	0	0
Sverigedemokraterna (n=123)	2	0	68	7
Feministiskt initiativ (n=18)	11	11	0	0

Kommentar: Frågan lyder: 'Vem skulle du helst vilja ha som statsminister i regeringen efter valet 2018?' Frågan besvaras med fritextsvar. I analysen ingår endast de svarande som svarat någon person på frågan om önskestatsminister (endast 52 procent av de svarande). Notera det låga antalet svarande i en del redovisade grupper.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017.

En blocköverskridande regering med Stefan Löfven som statsminister?

Svaret på frågan om vad som är svenska folkets önskeregering och önskestatsminister hösten 2017 är mycket tydligt: En blocköverskridande regering med Stefan Löfven

som statsminister. Resultatet betyder inte nödvändigtvis att stödet för Löfven eller blocköverskridande regering är särskilt högt. I själva verket samlar den blocköverskridande önskeregeringen 39 procent. Och Löfven är önskestatsminister för 36 procent av befolkningen – båda skattningarna är långt ifrån en majoritet. Det är inte säkert att önskningarna representerar en tillräckligt stor andel av befolkningen för att en sådan regering ska vara tolererad av en riksdag.

Varför är stödet för en blocköverskridande regering så pass högt just nu? En orsak kan vara det parlamentariska läget: Sverige har under den senaste mandatperioden haft en svag regering – den fjärde svagaste under efterkrigstiden sett till riksdagsmandat. Det låsta parlamentariska läget där båda de traditionella blocken inte kan förväntas nå en riksdagsmajoritet har lett till en lång diskussion om hur Sverige ska kunna styras: Bilda regering är relativt lätt i Sverige – genomsnittstiden för regeringsbildning i Sverige under efterkrigstiden är blott sex dagar – medan svårigheten just nu handlar om att få en budget godkänd av en majoritet i Riksdagen (Lindvall m. fl. 2017). En annan förklaring till den höga andelen blocköverskridande preferenser i befolkningen skulle kunna vara att det i den offentliga debatten har talats allt mer om att det parlamentariska läget kräver ”okonventionella” partisamarbeten i riksdagen. En sökning i Mediearkivet på termen ”blocköverskridande” visar med all önskvärd tydlighet att diskussionerna om att bryta upp blockpolitiken och skapa nya regeringssamarbeten på nationell nivå har blivit vanligare i Sverige under de senaste tio åren. Mellan 2006 och 2017 har antalet träffar på blocköverskridande regering i svensk dagspress ökat från 1 031 till 8 690. Och utvecklingen är brant de senaste åren: Sedan 2013 har antalet träffar mer än tredubblats, från 2 757 till 8 690.

I det här sammanhanget har vi inte kunnat närma oss frågeställningar som har med effekter att göra: Vad spelar attityder om framtida regeringar och regeringsbildare för roll för väljarnas politiska beteende vid valurnorna? Men det behövs mer forskning om betydelsen av koalitions signaler och av den strategiska kontexten. Tack vare analyserna i det här kapitlet ligger vi väl till för en sådan fortsättning: Den systematiska kartläggningen av väljarnas preferenser i fråga om regeringsbildare och framtida regeringar lägger grunden för sådana analyser i samband med 2018 års val.

Noter

- ¹ Frågan om önskeregering ställs ibland även av andra opinionsinstitut, som t ex Sifo. Se t ex <https://www.slideshare.net/tnssifo/vem-vinner-och-vem-frsvinner-i-valet-2018>. Frågan om önskeregering ingår också i SVTs vallokalsundersökning i samband med valen.
- ² En regressionsanalys där vi kan ta hänsyn till många förklaringsfaktorer samtidigt visar att allt annat lika tenderar kvinnor, yngre, högutbildade och personer med svagt partianhängarskap att nämna fler partier i sin önskeregering än män, äldre, lågutbildade och personer med starkt partianhängarskap.

- ³ De tre vanligaste kombinationerna överhuvudtaget är en alliansregering (C-M-L-KD; 7,6 procent), en ren S-regering (6,4 procent), en röd regering (V-S; 4,5 procent). På femte plats följer den första blocköverskridande regeringen (S-C-L; 3,8 procent).

Referenser

- Blais, André, John H. Aldrich, Indridi H. Indridason & Renan Levine (2016). "Do Voters Vote For Government Coalitions?" *Party Politics* 12(6): 691-705.
- Bowler, Shaun, Jeffrey A. Karp & Todd Donovan (2010). "Strategic coalition voting: Evidence from New Zealand." *Electoral Studies* 29(3): 350-357.
- Bäck, Hanna (2003). "Explaining and predicting coalition outcomes: Conclusions from studying data on local coalitions." *European Journal of Political Research* 42(4): 441-472.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York, Harper & Row.
- Duch, Raymond M., Jeff May & David A. Armstrong (2010). "Coalition-directed Voting in Multiparty Democracies." *American Political Science Review* 104(4): 698-719.
- Fredén, Annika (2017). "Opinion Polls, Coalition Signals and Strategic Voting: Evidence from a Survey Experiment." *Scandinavian Political Studies* 40(3): 247-264.
- Gschwend, Thomas, Michael F. Meffert & Lukas F. Stoetzer (2017). "Weighting Parties and Coalitions: How Coalition Signals Influence Voting Behavior." *The Journal of Politics* 79(2): 642-655.
- Lindvall, Johannes, Hanna Bäck, Carl Dahlström, Elin Naurin & Jan Teorell (2017). *Samverkan och strid i den parlamentariska demokratin*. SNS Demokratirapport 2017. Stockholm, SNS Förlag.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016). *Svenska väljare*. Stockholm, Wolters Kluwer.
- Plescia, Carolina & Julian Aichholzer (2017). "On the nature of voters' coalition preferences." *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 27(3): 254-273.
- Riegert, Kristina & Sue Collins (2016). Politainment. (2016). *The International Encyclopedia of Political Communication*.

